

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 28
ROČNÍK CXII- 2018

Bratislava 2018

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CXII– 2018
ARCHEOLÓGIA 28

Predseda redakčnej rady/Head of editorial board
PhDr. Juraj Bartík, PhD., Bratislava

Redakčná rada/Editorial Board
Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Nitra
Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Bratislava
PhDr. Beáta Egyházy-Jurovská, Bratislava
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Bratislava
Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Nitra
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., Opava
Dr. Eric Vrba, Boston

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages:
REELS, s. r. o., Stephanie Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Grafická úprava /Graphic design
Erika Mészárosová

Publikované príspevky sú dostupné na www.archeologickemuzeum.sk
Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori/the Authors are responsible for their contributions

Tlač/Print:
Ultra Print, s.r.o. Bratislava

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2018

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2018

ISBN 978–80–8060–449–3
ISSN 1336-6637

OBSAH – INHALT

- 7 ZDENĚK FARKAŠ: Nález eneolitickej medenej industrie zo západnej časti Bratislavy
16 Funde der äneolithischen Kupferindustrie im Westteil von Bratislava
- 21 JURAJ BARTÍK: Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Šoporňi
41 Gräberfeld aus der älteren Bronzezeit in Šoporňa
- 47 ALENA ŠEFČÁKOVÁ – MILAN THURZO – RON PINHASI – DAVID REICH: Anthropological and Genomic Analysis of the Burial Site of Únětice Culture at Šoporňa (Galanta district, Slovakia)
71 Antropologická a genómová analýza pohrebiska únětickej kultúry zo Šoporne (okr. Galanta, Slovenská republika)
- 75 PETER BARTA: Radiocarbon Dating of Graves 1/08 and 5/09 from the Únětice Culture Cemetery in Šoporňa (Dist. Galanta, Slovak Republic)
81 Rádiouhlíkové datovanie hrobov 1/08 a 5/09 z pohrebiska únětickej kultúry v Šoporňi (okres Galanta, Slovenská republika)
- 83 PAVOL JELÍNEK – JURAJ BARTÍK: Bronzová dýka zo Záhorskej Vsi
88 Bronzedolch aus Záhorská Ves
- 89 DAVID VÍCH: Ojedinelé nálezy doby bronzové z periferních oblastí východných Čech
94 Einzelfunde der Bronzezeit aus Peripheren Gebieten Ostböhmens
- 97 ONDREJ OŽDÁNI: Depot bronzových predmetov z Nitrianskej Blatnice
112 Hort von Bronzegegenständen aus Nitrianska Blatnica
- 115 JURAJ BARTÍK – RADOSLAV ČAMBAL: Pár výzdobných puncov z Pohanskej pri Plaveckom Podhradí
123 Musterpunzenpaar aus Pohanská bei Plavecké Podhradie
- 127 RADOSLAV ČAMBAL: Iron Sword and Bimetallic Gamów type Dagger from Dolné Vestenice
137 Železný meč a bimetalická dýka typu Gamów z Dolných Vestenic
- 141 EVA KOLNÍKOVÁ – FRANTIŠEK BAKOS – PETER PAUDITŠ: Zdroje kovu v keltských mincovniach na Slovensku
175 Metallquellen in keltischen Münzstätten in der Slowakei
- 197 IGOR BAZOVSKÝ: Antropomorfná plastika z Tvrdošoviec (okr. Nové Zámky)
200 Anthropomorphe Plastik aus Tvrdošovce (bez. Nové Zámky)
- 201 KRISTIAN ELSCHKEK: Römische Bauten und das Germanische Fürstenmilieu während der römischen Kaiserzeit im 1. - 3. Jahrhundert nach Chr. nördlich der Mittleren Donau
219 Rímske stavby a germánske kniežacie prostredie počas doby rímskej v 1. - 3. storočí po Kr. severne od stredného Dunaja
- 221 ROBERT MŮC: Príspevok k technológii výroby meča z Krásnej nad Hornádom
233 Article on the Production Technology of the Sword from Krásna nad Hornádom

- 235 ANDREJ BOTEK – RÓBERT ERDÉLYI – PAVOL PAULINY – BARBORA VACHOVÁ: Poznámky k záverom archeologického výskumu kostola reformovanej cirkvi v Šamoríne
- 241 Bemerkungen zu den Schlussfolgerungen der Archäologischen Grabung der Reformierten Kirche in Šamorín
- 243 MÁRIO BIELICH – ZORA BIELICHOVÁ – MICHAL ŠIMKOVIC : Prvá sezóna archeologického výskumu na Plaveckom hrade v Malých Karpatoch
- 255 Die erste Saison der archäologischen Grabung auf der Burg Plavecký hrad in den Kleinen Karpaten
- 257 ZDENĚK FARKAŠ – IGOR CHOMA: Vyobrazenie „pudendum femininum“ v štítovom poli na keramike z hradu Čeklís
- 264 Abbildung „Pupendum Femininum“ im Schildfeld an der Keramik aus der Burg Čeklís
- 267 MAREK BUDAJ: Razidlá a zvyšky falzátorskej dielne z 15. storočia v Brusníku
- 272 Prägestempel und Reste einer Fälscherwerkstatt vom 15. Jahrhundert in Brusník
- KOLOKVIUM
- 275 VLADIMÍR TURČAN: Sedemnásťte kolokvium k otázkam rímsko-germánskej archeológie
- 277 Siebzehntes Kolloquium zu den Fragen der Römisch-Germanischen Archäologie
- 279 TOMÁŠ DRAGUN: Vleštovaná keramika z neskoroantickéj pevnosti v Bratislave-Rusovciach
- 284 Burnished Ceramics from the Late Antique Fortlet in Bratislava-Rusovce
- 287 VLADIMÍR TURČAN: Germánsky sídliskový objekt z Dunajskej Lužnej
- 299 Germanisches Siedlungsobjekt aus Dunajská Lužná
- RECENZIA
- 301 Vladimír Turčan: Kristián Elschek: Bratislava-Dúbravka im 1. bis 4. Jahrhundert n. Chr. Germanische Fürstensitz mit römischen Bauten und die germanische Besiedlung
- 303 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

PRVÁ SEZÓNA ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU NA PLAVECKOM HRADE V MALÝCH KARPATOCH ¹

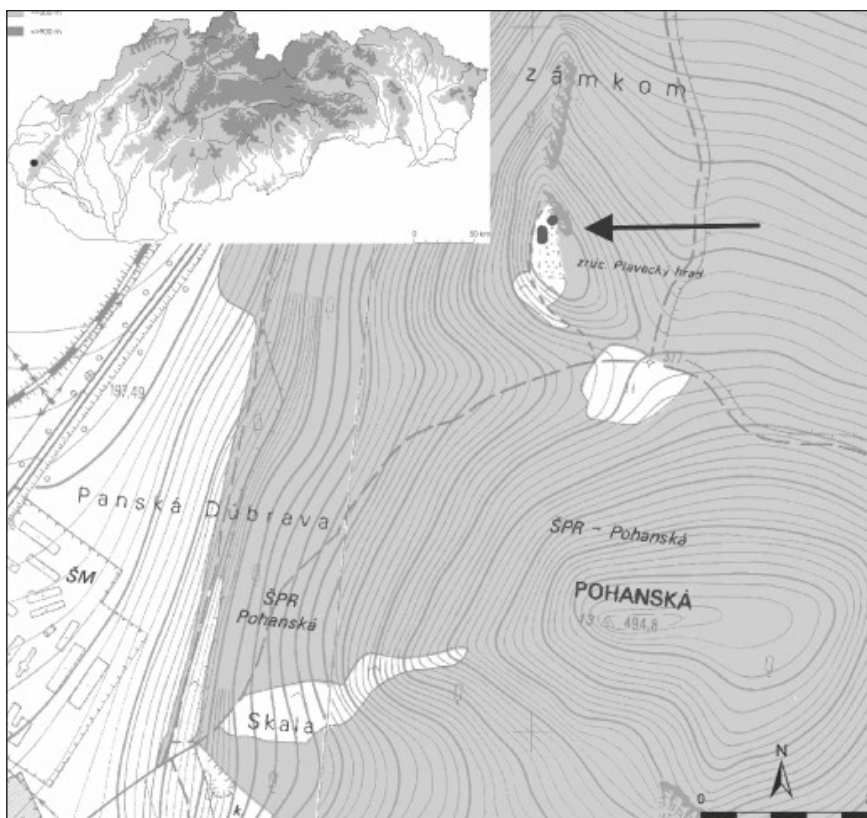
MÁRIO BIELICH – ZORA BIELICHOVÁ – MICHAL ŠIMKOVIC

Keywords: Plavecké Podhradie, Slovakia, castle, archaeological excavation, postmediaeval time, 16. – 17. cent.

Abstract: *First season of the archaeological excavation at Plavecký hrad in Malé Karpaty (SW Slovakia).* In the introductory stage, we focused on excavating the bridge structure into the middle castle, and excavation of the northern palace of the upper castle. Probe 1 was situated within the entrance bridge structure into the upper castle, where until now the remains of two bridge pillars stood, built in the second half of the 16th century and gradually rebuilt in the 17th century. The excavation identified two further bridge pillars. Probes 2 and 3 were located in the basement area of the northern palace from the 15th century, rebuilt in the 16th century. In probe 2 we identified an entrance door frame and the threshold of the entrance into the cellar. In probe 3 we documented a vault by the southern wall of the palace, which covered the area to the north. Finds were also revealed in the area of the northern entrance into the cannon tower of the upper castle. Ceramics, tiles, small items (nails, a fragment of an iron mortar ball) and animal bones were analysed. In the paper, we present the first results of the research into the material culture of the upper social classes from the Modern Age (the second half of the 16th century to the middle of the 17th century) in the Záhorie region, when the castle was owned by the Balaš, Bakič and Fugger families.

Úvod

V roku 2017 sa uskutočnila prvá sezóna archeologického výskumu Plaveckého hradu. Zamerali sme sa na dva objekty hradu: prvým bol vstupný most do horného hradu cez mostové piliere na západnom predhradí (sonda 1). Druhým skúmaným objektom bol severný palác horného hradu. Skúmali sme vstup do severného paláca z juhu (sonda 2) a miestnosť vo východnej časti paláca (sonda 3).² Výskumom boli získané doklady materiálnej kultúry, dokresľujúce život na hrade najmä v druhej polovici 16. stor. a v 17. stor. V keramickom materiáli sa nachádzajú aj zlomky laténskej keramiky, ktoré súvisia pravdepodobne so známym keltským hradiskom Pohanská (Paulík 1974), ktoré je v súčasnosti skúmané Archeologickým múzeom v Bratislave (Čambal 2014). Stavebno-historické výskumy uskutočnili na hrade v minulosti M. Plaček (1993) a M. Šimkovic (2009).

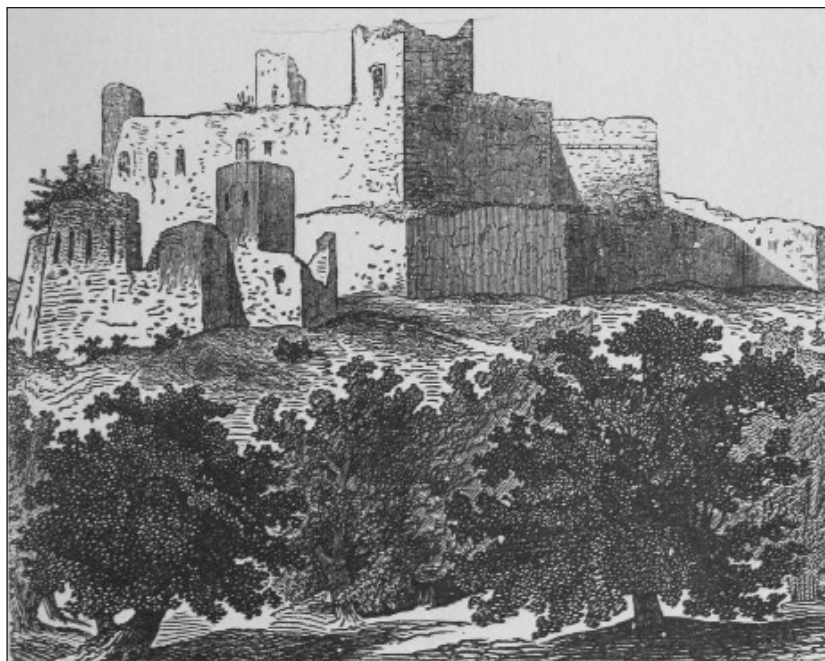

Obr. 1. Plavecký hrad. Lokalizácia hradu na mape 1:10 000.

Abb. 1. Plavecký hrad. Lokalisierung der Burg auf der Karte 1:10 000.

¹ Príspevok vznikol v rámci grantov VEGA 02/175/16 Korpus včasnostredovekých hradísk Slovenska, VEGA 2/0001/18 Slovensko a stredné Podunajsko: vývoj od včasnej doby dejinnej po začiatok stredoveku.

² Výskum bol realizovaný v spolupráci s Občianskym združením Plavecký hrad pod vedením starostu obce Plavecké Podhradie M. Kousala. Na výskume spolupracovali skauti z Belgicka pod vedením P. Erga.

Obr. 2. Plavecký hrad. Historický záber.

Abb. 2. Plavecký hrad. Historisches Zeichnung.

Geografické prostredie

Plavecký hrad sa nachádza v Malých Karpatoch, na okraji vápencového vrchu vo výške 500 m. n. m. Týči sa nad Záhorskou nížinou a obcou Plavecké Podhradie (obr. 1). Na kopci sa nachádza hlavne hnedá lesná pôda, pod ktorou je skalné vápencové podložie. Vo východnej a západnej časti je hrad zalesnený. V okolí Plaveckého hradu je na ploche 39 km² Plavecký kras s množstvom vyvieraciek, krasových prameňov, jaskýň, priepastí, jaskynných výklenkov a komínov (*Vlastivedný slovník obcí na Slovensku 1977, 392*).

História hradu

Hrad sa prvýkrát spomína v kronike anonymného notára kráľa Belu IV., kde sa píše o veľkom vojenskom stretnutí uhorského panovníka Ladislava IV. a Přemysla Otakara II. pod hradom Detrek. Hrad v tomto období niesol meno svojho staviteľa. Kráľ Belo IV. daroval rozsiahle pohraničné územie – konfínium – na dnešnom Záhori zvolenskému a spišskému grófovi magistrovi Detrichovi. V darovacej listine sa krajina spomína ako *terra Kuhna* (zem Kuchyňa).

Názov Plavecký môže súvisieť s prítomnosťou Plavcov, presnejšie Kumánov, na neosídlenom pohraničnom území. Na konci 13. stor. sa hradu zmocnil Matúš Čák Trenčiansky. Po jeho smrti prešiel hrad do kráľovských rúk. Neskôr, v 15. stor., sa dostal do majetku Stibora zo Stiboríc. V priebehu ďalších storočí vlastnili hrad grófi zo Svätého Jura a Pezinka.

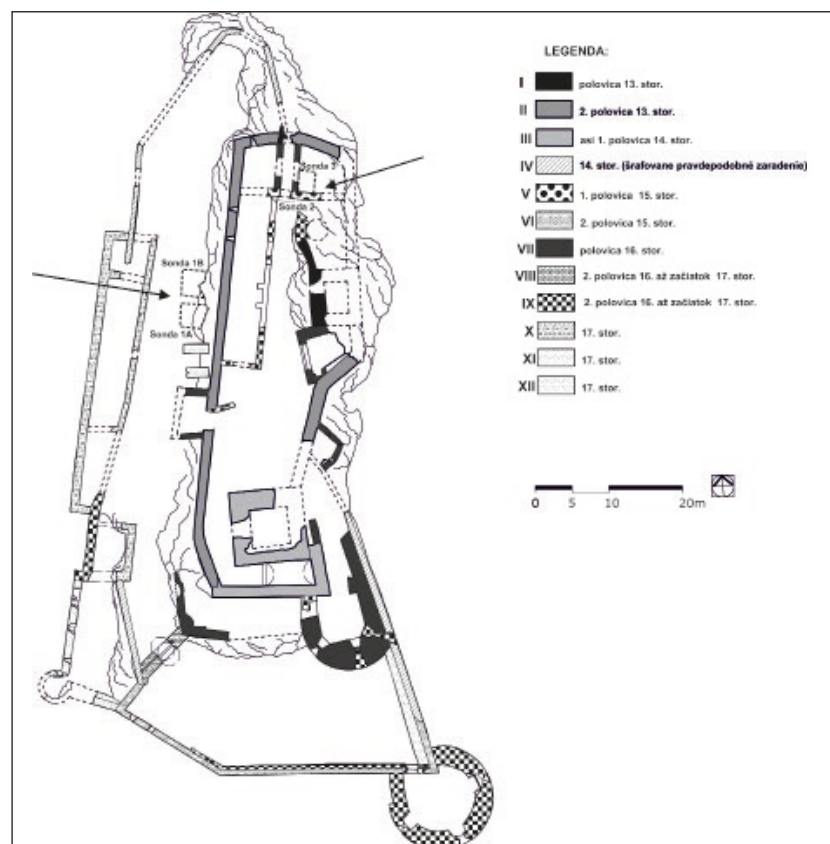
Po ich vymretí sa stal majetkom magnátskej nemeckej rodiny Fuggerovcov. Za Jakuba Fuggera získali obrovské bohatstvo a stali sa jedným z najbohatších rodov v Európe (*Šimkovic 2009, 8*).

Od konca 16. stor. vlastnili hrad Balašovci. Pokračovali v prestavbách orientovaných proti rozvoju delostrelectva. Pri opevňovacích prácach sa použila tehla, ktorá bola oproti kameňu ľahším materiálom. V renesančnom období došlo k prudkému rozvoju vedy a umení, o čom svedčí aj zriadenie kníhtlačiarne Petra Bornemista v priestoroch hradu Imrichom Balašom.

V prvých rokoch 17. stor. na hrade panoval Peter Bakič. Nechal postaviť novú delovú baštu a starú fuggerovskú zvýšiť. Bakič v roku 1607 uniesol z Holíčskeho hradu Františkovi Révayovi manželku Zuzanu Forgáčovú, ktorú ukrýval na svojom hrade.

Za čias Pavla Pálfiho stratil hrad funkciu panského sídla a slúžil už len ako vojenská pevnosť. Novopostavený kaštieľ v Malackách spĺňal Pálfiomcom vyššie nároky na bývanie.

Začiatkom 18. storočia sa stal sídlom Rákociho povstalcov, ktorí však boli

Obr. 3. Stavebno-historický vývoj Plaveckého hradu s vyznačenými miestami archeologického výskumu v roku 2017 (podľa M. Šimkovic 2017).

Abb. 3. Die Bau-historische Entwicklung des Plavecký hrad mit gekennzeichneten Stellen der archäologischen Grabung im Jahr 2017 (nach M. Šimkovic 2017).

v roku 1706 porazení. Hrad bol pri útoku ťažko poškodený delostrelectvom cisárskeho generála Heistera. Pálfiovci sa ho už nesnažili obnoviť (Plaček/Bóna 2007, 238).

V 19. stor. sa hrad stal ruinou. V roku 1882 ho navštívil J. Könyöky, ktorý zrúcaninu, v tom období ešte v pomerne dobrom stave, kresbovo zdokumentoval (obr. 2). Výrazné zmeny nastali až v 20. stor., keď hrad prešiel výraznou deštrukciou najmä veľkých objektov (napr. severný palác).

Metodika terénneho archeologického výskumu

Prvá sezóna archeologického výskumu na Plaveckom hrade sa uskutočnila na základe rozhodnutia KPÚ v Bratislave.³ Sondy boli situované na nádvorí stredného hradu (sonda 1) a v priestore severného paláca horného hradu (Sonda 2 a 3). Vykopávky prebiehali zároveň so stavebno-historickým výskumom. Všetky odkryté architektúry boli preskúmané a sanované.

Sonda 1 sa nachádzala severne od bránovej veže, na SZ nádvorí hradu. V polovici 16. stor. došlo k zmene vstupnej komunikácie na hrad. Bola vybudovaná vstupná brána do horného hradu na jeho západnom múre. Do brány sa pravdepodobne prichádzalo dreveným mostom zo severu. V 17. stor. bol drevený most nahradený murovanými pilotmi. Tieto prestavby realizovali noví vlastníci hradu Fugerovci.

Sondy 2 a 3 sa nachádzali v priestore severného paláca, ktorý bol vybudovaný pri prestavbe uskutočnenej pravdepodobne Stiborovcami na začiatku 15. storočia (Plaček 1993, 6). Cieľom prác v sondy 2 bolo identifikovať vstup do koridoru z juhu. Sonda 3 súvisela s postupným výskumom pivnice v SV rohu palácovej stavby (obr. 3).

Výsledky terénneho archeologického výskumu

Sonda 1/2017

Sonda 1 sa nachádzala na západnom predhradí hradu. Bola situovaná na suťovom kuželi blízko dvoch oporných pilierov vstupnej rampy do horného hradu. Terén v mieste sondy tvoril prudký svah so skalným podložením. Pod podzolovou pôdou sa nachádzala tenká suťová vrstva. Cieľom výskumu bolo preskúmať vrstvy sute a identifikovať zvyšky dvoch menších oporných pilierov vstupnej rampy do horného hradu zo západného predhradia (obr. 4). Sondy boli široké 200 cm a dlhé 300 cm dlhé. Ich hĺbka vo východnej časti bola max. 50 cm a postupne klesala západným smerom. V celej ploche i hĺbke obdĺžnikovej sondy boli zistené iba dve zásypové vrstvy, tvorené stavebnou suťou, tmavohnedou hlinou s minimálnym výskytom fragmentov keramiky, zvieracích kostí a železných klinecov. Sonda kopirovala konfiguráciu terénu. V jej západnej časti sme znížili terén o 50 cm a vo východnej časti o 20 cm. Zásypové vrstvy boli tvorené prevažne suťou. V sonde 1A sme identifikovali nosný pilier vstupného mosta, ktorý bol vybudovaný z lomového kameňa a tehál, zachovaný max. do výšky 100 cm a pripája sa priamo na skalné podlažie (obr. 5). Šírka tretieho piliera bola 120 cm a zachytená dĺžka 200 cm. Štvrtý pilier, ktorý sme zachytili iba v jednej vrstve, ktorej šírka nepresahovala 10 cm, mal rozmery 120 × 250 cm. Po tomto pilieri vystupuje drevený most pravdepodobne na skalné podlažie. V zásype sa našlo niekoľko keramických náleзов zo 17. – 18. stor. a zvieracie kosti (obr. 6).

Sonda 2/2017

Sonda 2 sa nachádzala vo vstupe do severného paláca horného hradu. Vstup je situovaný v južnej stene. Terén v mieste sondy tvoril deštruktívny kužeľ priamo vo vstupe v smere S-J. Sonda 2 mala rozmery 200 × 150 cm, maximálna dosiahnutá hĺbka bola 120 cm. Prechádzala priamo vstupom do južného priestoru severného paláca. Výskum spočíval v preskúmaní suťových vrstiev po niveletu podlahy. Počas výskumu sme preskúmali 120 cm suťového zásypu vstupe, ktorý vznikol po deštrukcii južnej steny paláca. Na východnej a západnej stene sa nám podarilo identifikovať otlaky po

Obr. 4. Plavecký hrad. Sonda 1. Stavebno-historický rozbor (kresba: M. Bielich).

Abb. 4. Plavecký hrad. Sonde 1. Bau-historische Analyse (Zeichnung: M. Bielich)

³ Radi by sme poďakovali sa spoluprácu pracovníkom KPU v Bratislave (P. Maliarik, B. Šusteková), ktorí svojimi cennými radami najmä pri sanácii odkrytých architektúr prispeli k úspešnému priebehu obnovy hradu.

Obr. 5. Plavecký hrad. Sonda 1. Zachytený 3 pilier mostovej konštrukcie (foto: M. Bielich).

Abb. 5. Plavecký hrad. Sonde 1. Der dritte Pfeiler der Brückenkonstruktion erfasst (Foto: M. Bielich).

Obr. 6. Plavecký hrad. Sonda 1. Kolmý pohľad na 3 a 4 pilier mostovej konštrukcie (foto: M. Bielich).

Abb. 6. Plavecký hrad. Sonde 1. Senkrechter Blick auf dem 3 und 4 Pfeiler der Brückenkonstruktion (Foto: M. Bielich).

Obr. 7. Plavecký hrad. Sonda 2 a 3. Pracovný záber zo severu (foto: M. Bielich).

Abb. 7. Plavecký hrad. Sonden 2 und 3. Arbeitsfoto vom Norden (Foto: M. Bielich).

drevenej zárubni, pravdepodobne pochádzajúcej až z druhej polovice 16. stor., z čias renesančnej prestavby za Fuggerovcov. V severnej časti sondy na bočných profiloch sme zachytili stopy po zamurovanom ostení, ktoré po rozšírení objektu južným smerom stratilo zmysel. Toto ostenie môže pochádzať z obdobia výstavby severného paláca z druhej polovice 15. stor. Zvyšky klenby zachytené v priestore koridoru už pochádzajú zo 16. stor. Na dne sondy sme zachytili možno zvyšky po prahu. V zásype deštrukcie sa nachádzalo veľmi malé množstvo archeologických nálezov (zlomky keramiky, zvieracie kosti, klince).

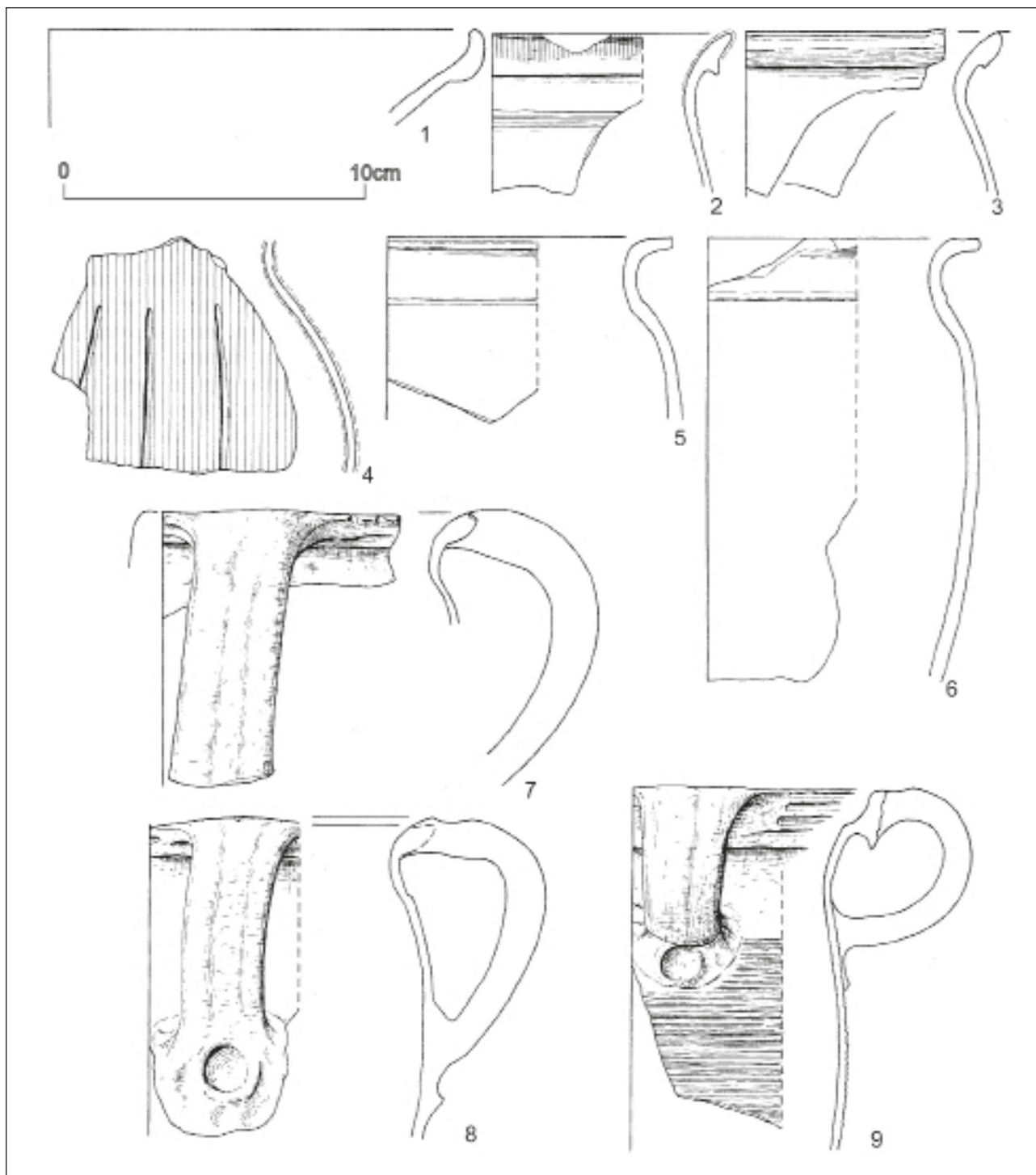
Sonda 3/2017

Sonda 3 sa nachádzala vo východnej časti severného hradného paláca. Ide o priestor, ktorý je na západe ohraničený múrom koridoru, ktorý prechádza stredom severného paláca a na východe skalným zrázom. Priestor sme skúmali iba v úzkom reze širokom 100 cm. Terén sondy tvorili od začiatku výskumu iba deštrukčné vrstvy, ktoré vznikli deštrukciou severného paláca. Na povrchu sa nenachádzala žiadna humusová vrstva. Cieľom výskumu bolo zistiť stratigrafiu zásypu v severnom paláci a identifikovať stredové priečky koridoru, ktorý sa nachádza v strede priestoru severného paláca. Sonda 3 mala rozmery 100 × 200 cm. Postupne sme začali skúmať vrstvy sute, ktoré boli tvorené väčšími kameňmi a pieskom (obr. 7). V tomto zásype sa nachádzalo minimum archeologických nálezov. Išlo iba o menšie zlomky keramiky a zvieracích kostí. Sondy sme znížili o 100 cm. Celý zásyp, ktorý sme preskúmali, je tvorený iba deštrukčnými vrstvami. Vo východnom profile sme zachytili väčší fragment klenby. Celý pivničný priestor bol zaklenutý klenbou v smere S-J. Do pivnice sa vstupovalo zo západu. V západnom profile sme identifikovali časť kamenného oblúka klenby vstupného otvoru.

Analyza nálezov materiálnej kultúry

Počas výskumu boli získané nálezy z obdobia laténskej kultúry a zo 16. – 17. stor. V zásypoch sondy 1 sme našli 11 fragmentov zlomkov laténskej keramiky. Najpočetnejšie nálezy pochádzajú z horizontu konca 16. – 17. stor. (139 kusov).

Novoveká keramika sa delí podľa funkcie na stolovú a kuchynskú keramiku. Z kuchynskej keramiky sú zastúpené najmä hrnce (obr. 8: 2, 3, 5, 6), hrnce s uškom (obr. 8: 7-9), väčšie misy (obr. 9: 2, 3, 5) a dva fragmenty panvice s tromi nôžkami (obr. 9: 6). Hrnce sú nižšie, súdkovitého tvaru (obr. 8: 6). Zastúpené sú hrncovité nádoby s páskovými uchami (obr. 8: 7-9), ako aj bez nich. Väčšina hrncovitých nádob je glazovaná iba zvnútra transparentnou alebo žltou glazúrou. Okraje hrncovitých nádob sú zložito profilované. Stolovú ke-

Obr. 8. Plavecký hrad. Novoveká keramika. Hrnčovitě nádoby z 16. – 17. stor. (kreslila: Ž. Nagyová).

Abb. 8. Plavecký hrad. Neuzeitliche Keramik. Topfartige Gefäße vom 16.– 17. Jahrhunderts (Zeichnung: Ž. Nagyová).

ramiku reprezentujú z vysokých tvarov džbánky a z nízkych tvarov taniere a misky. Novým tvarom sú taniere, ktoré sa objavujú od polovice 16.stor. V skúmanom súbore sú taniere glazované iba zvnútra (obr. 9: 4).

Samostatnú skupinu keramiku predstavujú fragmenty habánskych nádob, kde sme tvarovo identifikovali džbánky (obr. 10: 1, 3, 6, 7), taniere (obr. 10: 2) a lastúrovitú misku (obr. 10: 5). Habánska keramická výroba je charakteristická olovnatou či olovnato-cínovou bielou glazúrou. Túto techniku poznali už v dávnoveku v Číne, neskôr v Perzii, Babylone a Egypte, odkiaľ sa dostala do Európy. Tu sa najviac rozvinula v južnom Francúzsku a Taliansku (odtiaľ je názov fajansa podľa talianskeho mesta Faenza). Z Talianska sa počas tureckých vojen táto technika dostáva do Horného Uhorska spolu s prílevom talianskych novokrstencov do habánskych osád na Záhorí v druhej polovici 16.storočia (pravdepodobne okolo roku 1580). Vlastná keramika mala už spomínanú cínovú glazúru, na bielom podklade. Bola maľovaná žltá, modro, zeleno a fialovo (Sršeň 2013, 39, 40). Habánske súbory keramiky zo Strážnice boli spracované J. Pajerom (1982; 1983). F. Kalesným publikoval habánske nálezy zo Sobotištia (2002) a z Veľkých Levár (1989).

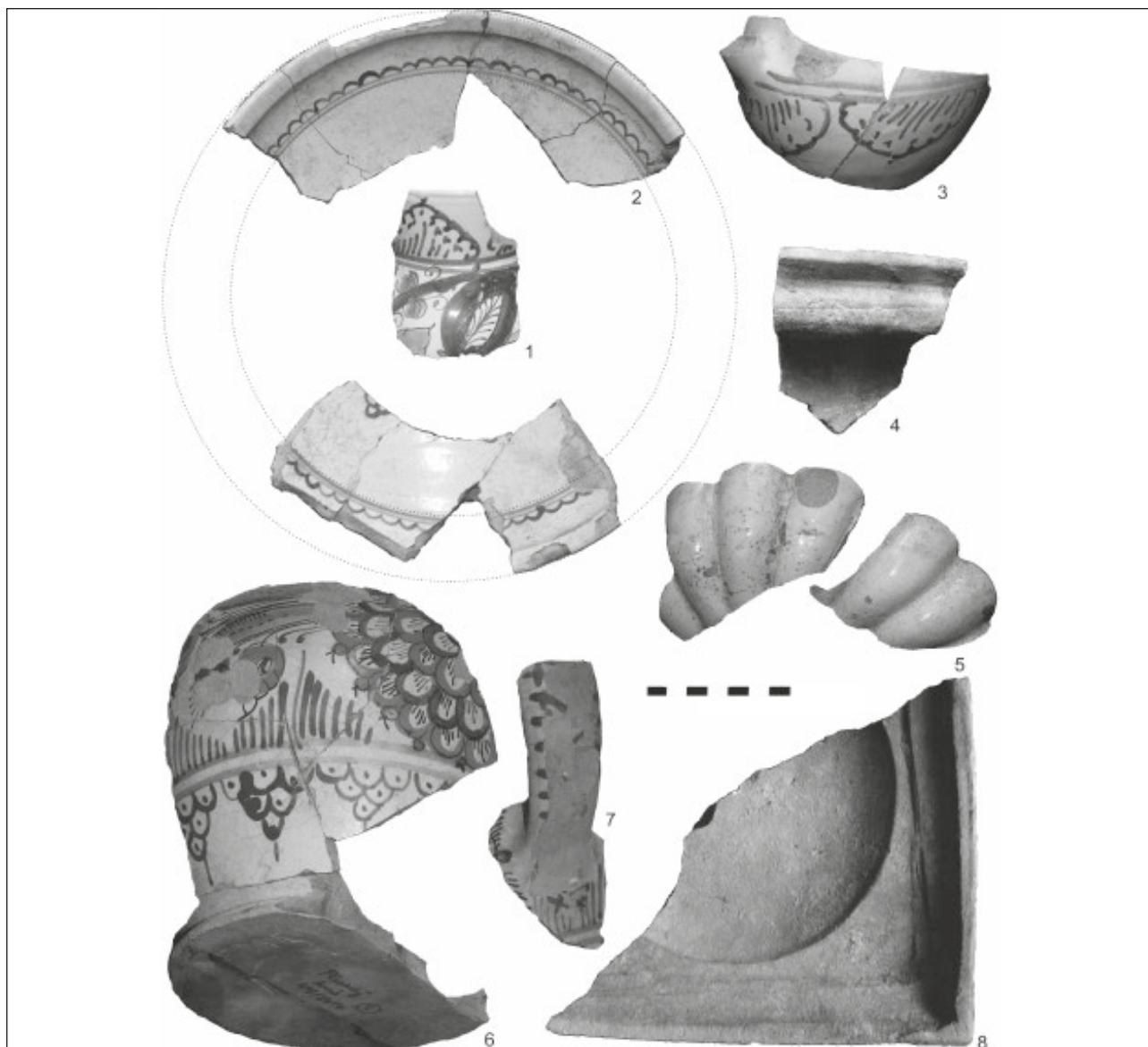

Obr. 9. Plavecký hrad. Novoveká keramika. Nízke nádoby z16. – 17.stor. (foto: M. Bielich).

Abb. 9. Plavecký hrad. Neuzeitliche Keramik. Niedrige Gefäße vom 16. – 17. Jahrhunderts (Foto: M. Bielich).

Opis výberu keramiky

1. Fragment okraja menšej miskovitej nádoby, lom sivý, mladšia doba železná (obr. 8: 1).
2. Fragment okraja hrncovitej nádoby s jazykovitým ústím, okraj tmavozelená glazúra, lom pieskový, oxidačný výpal (obr. 8: 2).
3. Fragment okraja hrncovitej nádoby s kyjakovitým ústím, lom sivý, redukčný výpal (obr. 8: 3).
4. Fragment z tela nádoby, tmavo-zelená glazúra, lom červený, oxidačný výpal (obr. 8: 4).
5. Fragment okraja hrncovitej nádoby, lom červený, oxidačný výpal (obr. 8: 5).
6. Fragment okraja súdkovitej nádoby, pod okrajom sa nachádza rytá línia, lom červený, oxidačný výpal (obr. 8: 6).
7. Fragment okraja hrncovitej nádoby s uchom, lom sivý, redukčný výpal (obr. 8: 7).
8. Fragment okraja hrncovitej nádoby s uchom, lom sivý, redukčný výpal (obr. 8: 8).
9. Fragment okraja hrncovitej nádoby s uchom, vnútro nádoby a okraj žltá glazovaná, okraj zdobený rytými obežnými líniami, na tele jemné ryté obežné línie, lom pieskový, oxidačný výpal (obr. 8: 9).
10. Fragment hrdla menšej fľaškovitej nádoby, zvonka bledomodrá glazúra a zvnútra biela glazúra, lom biely (obr. 9: 1).
11. Fragment okraja väčšej misy, výzdoba je rastlinná, použité glazúry sú čierna, červená, zelená a biela, lom - červený, oxidačný výpal (obr. 9: 2).
12. Fragment väčšej misy, výzdoba vo vnútri geometrická, transparentná a biela glazúra, lom červený, oxidačný výpal (obr. 9: 3).
13. Tanier, hnedá glazúra mramorová, lom červený, oxidačný výpal (obr. 9:4).
14. Fragment okraja väčšej misy, výzdoba rastlinná, transparentná a biela glazúra, lom červený, oxidačný výpal (obr. 9: 5).

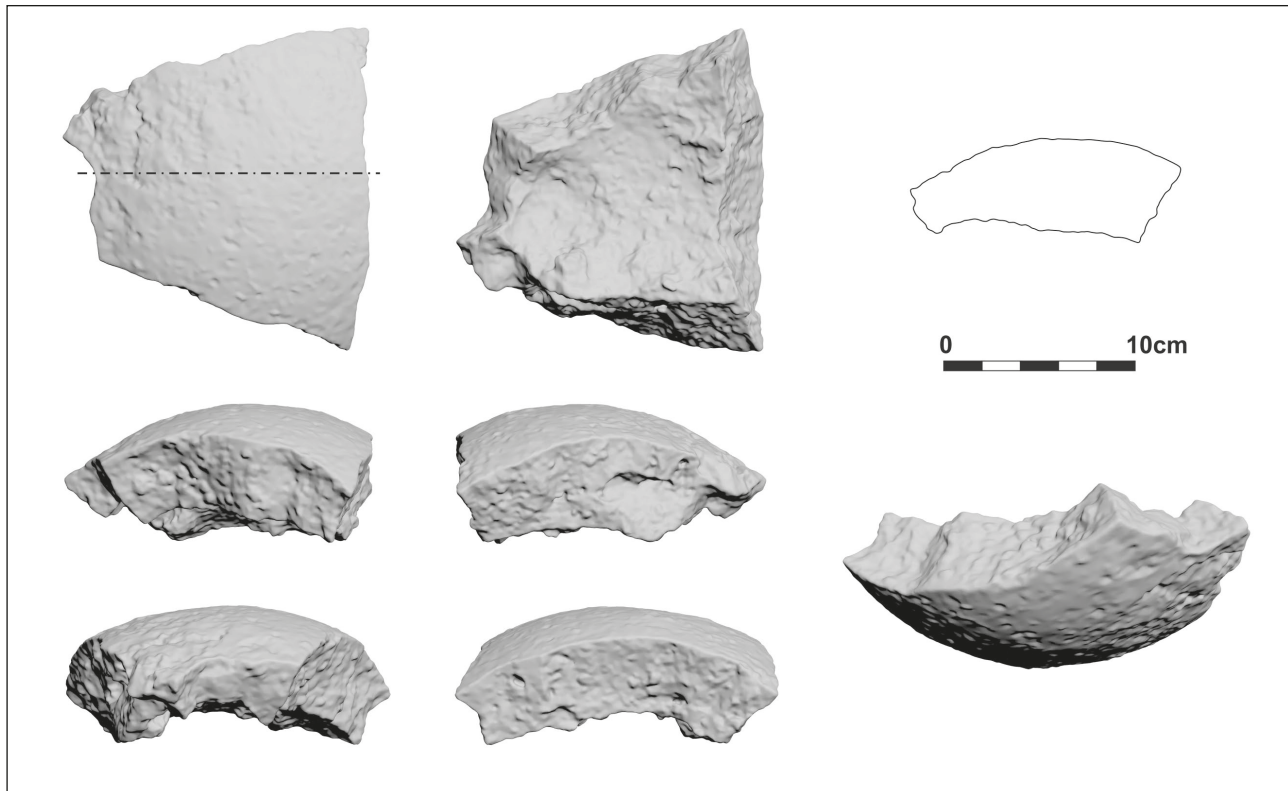
Obr. 10. Plavecký hrad. Habánska produkcia z 2 pol. 16.- zač.17.stor. (foto: M. Bielich).

Abb. 10. Plavecký hrad. Produktion der Habaner aus der 2. Hälfte des 16.- Anfang 17. Jahrhunderts (Foto: M. Bielich).

15. Fragment trojnožky, na okraji lišta po pokrievke, neglazovaná, spodná časť nádoby zadymená, lom červený, oxidačný výpal (obr. 9: 6).
16. Fragment okraja džbánkovej nádoby, telo zdobené rastlinným motívom, modrá, žltá a zelená glazúra, lom okrový, výpal oxidačný (obr. 10: 1).
17. Tanier zdobený geometrickým motívom, modra a žltá glazúra, lom okrový, výpal oxidačný (obr. 10: 2).
18. Fragment tela menšej džbánkovej nádoby zdobený geometrickým motívom, modrá glazúra, lom okrový, výpal oxidačný (obr. 10: 3).
19. Fragment okraja lastúrovitej misky, lom okrový, výpal oxidačný (obr. 10: 5).
20. Fragment dna s uchom džbánkovej nádoby, telo nádoby zdobené rastlinným motívom, modrá, žltá a zelená glazúra, lom okrový, výpal oxidačný (obr. 10: 6).
21. Ucho džbánkovej nádoby zdobenej geometrickým motívom, modrá glazúra, lom okrový, výpal oxidačný (obr. 10: 7).

Analýza kachlíc

Technickú keramiku na Plaveckom hrade reprezentujú keramické kachlice. Delíme ich chronologicky na dve skupiny: fragmenty kachlíc z neskoréj renesancie a zlomky barokových kachlíc. V súbore nachádzame kachlicu so štvorcovou čelnou vyhrievacou stenou s miskovitou priehlbinou v strede (obr. 10: 8). Rovnaký typ kachlice pochádza z viacerých hradov na Záhorí napr. z Branču (Šimkovic 1997), Ostrého kameň (Hunka/Samuel/Bielich 2005) a Bratislavy-Devína (Divileková 2003). Tento typ kachlíc je datovaný do 17. stor. Miskovité priehlbiny na kachliciach sú často spájané s habánskou

Obr. 11. Plavecký hrad. Fragment železnej gule (koniec 16. – zač.17.stor. (scan: T. Kmeťová).

Abb. 11. Plavecký hrad. Fragment einer eisernen Kanonenkugel vom Ende 16. – Beginn 17. Jahrhunderts (scan: T. Kmeťová).

výrobou. Barokové kachlice (koniec 17. až zač.18.stor.) majú hladké čelné steny a sú glazované zelenou glazúrou. Pochádzajú zo sondy 3 a boli objavené v suťovom zásype pivnice severného paláca.

Opis výberu fragmentov kachlíc

1. Fragment komorovej rímsovej kachlice neglazovaný, lom červený, výpal oxidačný (obr. 10: 4).
2. Fragment komorovej kachlice so štvorcovou vyhrievacou stenou s miskovitou priehľbinou v strede, neglazovaný, lom červená, výpal oxidačný (obr. 10: 8).

Analýza drobných predmetov

Najpočetnejším drobným predmetom získaným počas výskumu sú fragmenty železných klinec. Prevažujú klinge s obojstranne krídlatou hlavou, početné sú aj kované bez hlavičky s hranatým telom. Samostatnú skupinu tvoria klinge s jednostranne krídlatou hlavou. Železné kované klinge sa nachádzali iba v sekundárnych polohách. Ich dĺžka ani hrúbka neboli v neskorom stredoveku a novoveku ustálené. V súbore z Plaveckého hradu sa nachádzali klinge od 40 mm po 140 mm. Identifikovali sme dlhé a stredné klinge, ktoré pochádzajú zo stavebných konštrukcií.

Zaujímavým nálezom je fragment delovej gule z mažiara (obr. 11). Mažiare sa používali najmä na ničenie opevnených hradov. V druhej polovici 15. stor. sa objavuje guľa do dela vyrobená zo železa, a to buď technikou tavenia alebo kovania. V rovnakom čase sa objaví aj guľa dutá, ktorá bola naplnená pušným prachom. Náš exemplár delovej gule je železný, zvnútra dutý. Hrúbka plášťa bola 40 mm. Priemer gule bol 25 cm ide teda o veľký typ mažiara.⁴ Mohlo by ísť o fragment gule, ktorá sa dostala do zásypu pri dobýjaní hradu počas povstania Františka II. Rákociho v roku 1706.

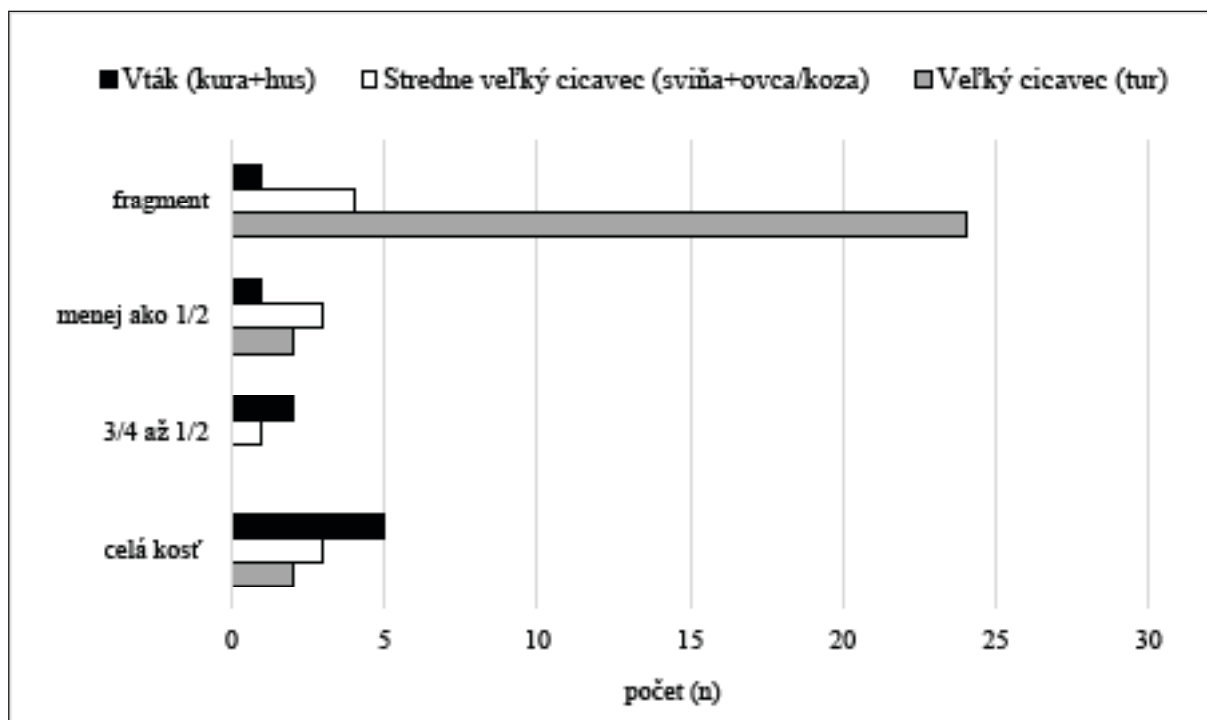
Analýza zvieracích kostí

Počas prvej výskumnej sezóny sa z Plaveckého hradu podarilo získať a vyhodnotiť aj menší súbor zvieracích kostí. Reprezentuje štyri nálezové kontexty, pričom prevaha nálezov pochádza zo sondy 2, t. j. zo zásypových vrstiev deštrukcií južnej steny hradného paláca. Materiál tvoria kosti cicavcov a vtákov. Zo sedimentu boli vyberané ručne, bez využitia ostatných technických postupov pre odber bioarcheologických vzoriek (preosievanie, preplavovanie a pod.). Doposiaľ sa podarilo získať 52 kostí/fragmentov s celkovou hmotnosťou 612,2 g. Reprezentujú rovnaký časový horizont raného novoveku – druhú pol. 16. až prvú pol. 17. storočia a preto ich hodnotíme ako jeden celok. Kostí vykazujú stredný stupeň fragmentarizácie, ktorá je typická pre potravný odpad (obr. 12). Vcelku (celá kosť alebo celá kosť bez prirastených epifýz)

⁴ Za spoluprácu pri analýze ďakujem A. Arpášovi z Archeologického ústavu SAV a M. Pírekovi zo SNM-Historického múzea.

sa zachovalo 21 % nálezov, 56 % tvoria menšie alebo väčšie fragmenty. Na fragmentácii materiálu sa podieľal najmä antropogénny faktor – zárezy, záseky, príp. intencionálne rozbíjanie kostí človekom sme zaznamenali na 52 % nálezov. Stav zachovania povrchovej štruktúry kostí vykazuje rozdiely v rámci analyzovaných vzoriek: povrch vykazuje známky zvetrávania v rozmedzí stupňov 0 až 2 (*weathering stages* podľa *Behrensmeyer 1978*), čo indikuje zmiešaný charakter odpadu a jeho sekundárne uloženie v sedimente. Zdá sa, že kosti boli vystavené rôzne dlhému obdobiu pôsobenia abiotických faktorov (vzduch, voda atď.). Prirodzený tvar kostí bol okrem človeka modifikovaný aj zvieratami – najmä psovými šelmami a hlodavcami. Ohryz psa/vlka sme zaznamenali na štyroch kostiach, ohryz typický pre menšieho hlodavca sa objavil v jedinom prípade. Je evidentné, že k potravnému odpadu (v tejto časti hradu) bol prístup zvierat obmedzený.

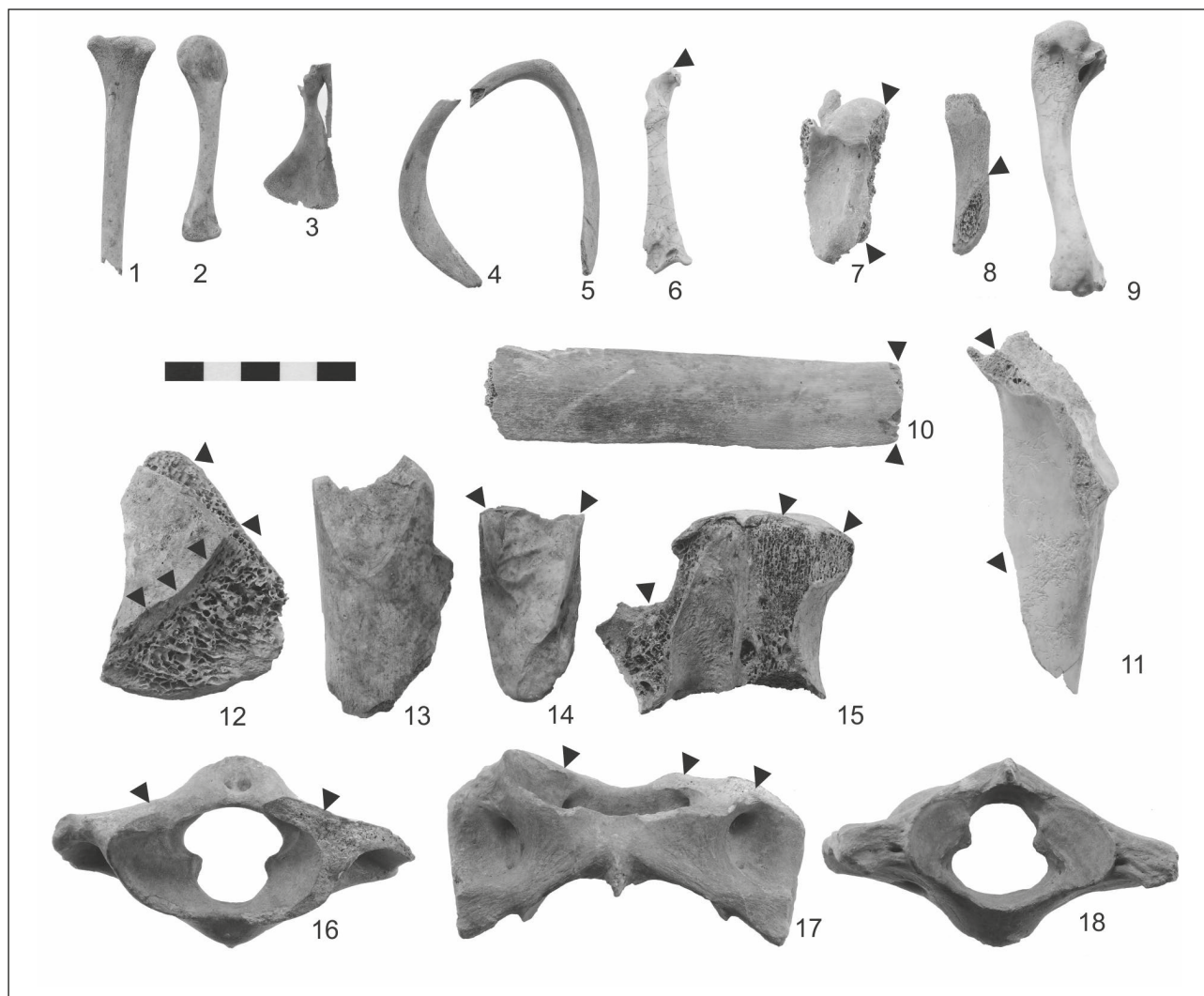
Kontakt kostí s otvoreným ohňom sme nezaznamenali. Absencia odlišností sfarbenia indikujúcich žiar môže poukazovať na spôsob úpravy mäsa a prípravy jedla (pred depozíciou kostí). Zdá sa, že svalovina identifikovaných druhov zvierat sa pripravovala buď bez kosti, alebo bola upravovaná bez kontaktu s otvoreným ohňom (grilovanie/opekánie). Zrejme bolo mäso varené, dusené alebo zapekané. Spôsob mäsiarskej a kuchynskej úpravy tela jatočných zvierat dokrešuje 46 zásahov registrovaných na 27 kostiach (tab. 2). Stupeň fragmentácie skeletových elementov u jednotlivých druhov jasne ukazuje, že kosti veľkých zvierat boli sekané na menšie porcie vo väčšom meradle, tak aby sa vmestili do používaných hrncov či pekáčov, príp. pri podávaní na tanieri (obr. 12). Väčšia celistvosť kostí u stredne veľkých a malých zvierat (jahňa/kozla, mladé prasiatko, hydina), naopak svedčí o ich úpravu vcelku a/alebo vo forme väčších porcií. V rámci typológie kuchynských zásahov prevládajú na kostiach záseky, niekedy viacnásobné a vo viacerých smeroch (obr. 13), ktoré sú dôsledkom primárneho a sekundárneho porciovania tela kadáverov. V menšom meradle sme zaznamenali jemné zárezy (na rebrách a stavcoch) súvisiace s orezávaním/prerezávaním mäsa či šliach. V prípade zásekov na prvom krčnom stavci diviaka je možné uvažovať o oddeľovaní hlavy v mieste kĺbového prepojenia so záhlavím (obr. 13: 16-18). Zásahy boli v tomto prípade vedené zrejme z oboch strán, zo strany krku i chrbta „úlovku“.

Obr. 12. Plavecký hrad. Stupeň fragmentácie kostrového materiálu.

Abb. 12. Plavecký hrad. Fragmentierungsstufe des Knochenmaterials.

Z hľadiska taxonomického sa podarilo do druhu alebo rodu zaradiť 67,3 % nálezov (tab. 1). Z domácej fauny sa objavuje hovädzí dobytok (*Bos taurus*; obr. 13: 10, 11), sviňa domáca (*Sus domesticus*), ovca/koza (*Ovis aries* alebo *Capra hircus*; obr. 13: 7) a dva vtáčie druhy – kura domáca (*Gallus domesticus*; obr. 13: 1-3, 6, 9), hus domáca (*Anser domesticus*; obr. 13: 4, 5). Jediným zástupcom divej fauny je sviňa divá (*Sus scrofa* (obr. 13: 16-18)). Počtom nálezov dominuje v súbore tur ($n = 18 = 51,4\%$ NISP). Vo väčšom počte sa objavuje kura domáca ($n = 8 = 22,9\%$). Vyrovnané zastúpenie majú ovca/koza ($n = 4 = 11,4\%$) a ošípaná ($n = 3 = 8,6\%$). Hus a diviaka sa vyskytli ojedinele (oba $n = 1 = 2,9\%$). Získané osteometrické údaje zatiaľ poskytujú minimálne informácie k veľkosti alebo vzhľadu novovekých zvierat. V súbore sa nachádzali pozostatky minimálne 12 jedincov. Signifikantné informácie o ich pohlaví materiál neposkytol, no v súbore zatiaľ prevládajú zvieratá v nedospelom veku. Vek v čase smrti bol odhadnutý u niekoľkých jedincov (podľa *Silver 1969*). Minimálny počet jedincov (MNI) v kategórii *juvenis* – *subadultus* je 9, v kategórii *adultus* 5. Tieto výsledky sú založené najmä na hodnotení

Obr. 13. Plavecký hrad. Výber zvieracích kostí. Kuchynské zásahy na kostiach vyznačené šípkou. 1-3: tibiotarsus, humerus a časť panvy nedospeljej kury, 4, 5: furcula, hus; 6: coracoideum, dospelá kura; 7: pozdĺžne preseknutý krčný stavec, ovca/koza; 8: nedospelý cicavec; 9: humerus, dospelá kura; 10: rebro, tur?; 11: spinálny výbežok hrudného stavca, tur; 12-15: fragmenty kostí veľkého cicavca (tura?); 16, 17: kraniaľny, ventrálny a kaudálny pohľad na prvý krčný stavec, diviak (foto: Z. Bielichová).

Abb. 13. Plavecký hrad. Auswahl der Tierknochen. Kucheneingriffe an Knochen durch ein Pfeil markiert. 1-3: tibiotarsus, humerus und Teil des Beckens vom nicht erwachsenem Huhn; 4, 5: furcula, Gans; 6: coracoid, erwachsenes Huhn; 7: länglich geschlitzter Halswirbel, Schaf/Ziege; 8: nicht erwachsenes Säugetier; 9: humerus, erwachsenes Huhn; 10: Rippe eines Stiers?; 11: spinaler Ausläufer des Brustwirbels, Stier; 12-15: Knochenbruchstücke vom großen Säuger (Stier?); 16, 17: kranialer, ventraler und kaudaler Blick auf den ersten Halswirbel, Wildschwein (Foto: Z. Bielichová).

uzatvárania epifyzárných štrbín dlhých kostí, keďže v súbore zuby a kosti lebky absentujú (až na jeden fragment záhlavovej kosti tura).

Vzhľadom na malé množstvo vyhodnotených nálezov zatiaľ nemožno rozhodnúť do akej miery početnosť kostí jednotlivých druhov reflektuje preferenciu ich mäsa v stravovaní obyvateľov Plaveckého hradu. Dosiahnuté výsledky však predbežne korešponujú s historickými poznatkami o hradných kuchyniach a šľachtickom stravovaní v ranom novoveku. I podľa nich totiž na stoloch uhorskej aristokracie dominovalo hlavne hovädzie a hydinové mäso (Lengyelová 1999; Duchoňová/Lengyelová 2016). Výsledky rovnako korešponujú s nedávno publikovanými výsledkami archeozoologického výskumu na hradoch z územia Slovenska (napr. Vozák 2014; Repka/Sater/Šimunková 2017; Šimunková/Beljak Pažinová 2017; Vozák/Bielich v tlači) a Maďarska (napr. Vörös 2003; Bartosiewicz/Gál 2003). Tieto súbory vykazujú podobný sortiment a zastúpenie domácich druhov a nízky podiel diviny. Materiál z Plaveckého hradu je podobne ako na Lietave či Gy-meši typický zvýšeným podielom kostí hydiny.

Hodnotenie preferencií druhov mäsa v stravovaní závisí aj od spôsobu kvantifikácie a posudzovania nálezov. Ak zvažujeme hmotnosť kostí v kombinácii s anatómiou, dosiahneme azda „najideálnejší“ obraz o množstve a kvalite skonzumovaného mäsa. V takom prípade sa význam hovädzieho mäsa na Plaveckom hrade ešte zvýrazní. V súbore jednoznačne dominujú kosti tura reprezentujúce výbornú kvalitu i najväčšiu kvantitu svaloviny (62 % z 339,4 g). Jatočný odpad sa u tura objavuje minimálne (11,5 %). U ošípanej alebo diviaka je stav podobný, pričom bezmäsité partie ich tela nie sú v súbore

zastúpené vôbec. Aj pri hydine sa stretávame len s kosťami z dobre osvalených partií. Väčšie zastúpenie jatočného odpadu sledujeme len u ovce/kozy (43% z 42,2 g), čo by mohlo naznačovať lokálny odchov, prípadne kulinárske preferencie.

Celkový počet nálezov z Plaveckého hradu je nízky a informačný potenciál limitovaný. Dúfame preto, že budúci výskum umožní vyjadriť sa k téme stravovania a produkcii potravín živočíšneho pôvodu viac na základe ďalších nálezov kostí zvierat alebo človeka.

Druh	n	% n	% NISP	w	% w	% WISP	MNI
Tur, <i>Bos taurus</i>	18	34,6	51,4	339,4	55,4	74,3	2
Ovca/kozy, <i>Ovis/Capra</i>	4	7,7	11,4	42,2	6,9	9,2	3
Sviňa, <i>Sus domesticus</i>	3	5,8	8,6	27,9	4,6	6,1	2
Kura, <i>Gallus domesticus</i>	8	15,4	22,9	9,4	1,5	2,1	3
Hus, <i>Anser domesticus</i>	1	1,9	2,9	2,4	0,4	0,5	1
Diviak, <i>Sus scrofa</i>	1	1,9	2,9	35,4	5,8	7,8	1
Neurčený veľký cicavec	10	19,2	-	133,9	21,9	-	-
Neurčený stredne veľký cicavec	3	5,8	-	9,7	1,6	-	-
Neurčený hlodavec	1	1,9	-	0	0	-	-
Neurčený cicavec	3	5,8	-	11,9	1,9	-	-
Domáce	34	65,4	97,1	421,3	68,8	92,2	11
Divé	1	1,9	2,9	35,4	5,8	7,8	1
Určené	35	67,3	-	456,7	74,6	-	12
Neurčené	17	32,7	-	155,5	25,4	-	-
Spolu	52	100,0	-	612,2	100,0	-	-

Tab. 1. Sortiment druhov z Plaveckého hradu. n – počet nálezov, NISP – počet identifikovaných fragmentov, w – hmotnosť nálezov, WISP – hmotnosť identifikovaných fragmentov, MNI – minimálny počet jedincov.

Taf. 1. Sortiment der Arten vom Plavecký hrad. n – Anzahl der Funde, NISP – Anzahl der identifizierten Bruchstücke, w – Gewicht der Funde, WISP – Gewicht der identifizierten Bruchstücke, MNI – minimale Anzahl der Individuen.

Záver

V roku 2017 sa uskutočnila prvá sezóna archeologického výskumu Plaveckého hradu. V tomto roku sme sa zamerali na dva objekty na hrade: 1/ vstupný most do horného hradu cez mostové piliere na západnom predhradí (sonda 1); 2/ vstup do severného paláca z juhu (sonda 2); 3/ výskum miestnosti vo východnej časti severného paláca (sonda 3).⁵ Sondou 1 boli na západnom predhradí identifikované dva nosné piliere vstupného mosta, ktoré lokalizujú vstupnú komunikáciu do hradu. Na bránovú vežu sa vstupovalo zo severu minimálne po 4 pilieroch, zhotovených z kameňa a tehly. Nástupná platforma sa nachádzala na skalnom podloží, komunikačná línia smerovala na juh. Sondy 2 a 3 boli situované v severnom paláci horného hradu. Sonda 2 zachytila otlčky pod drevených zárubniach a možno otlčky po drevenom prahu južného vstupného otvoru severného paláca, ktorý bol zaklenutý kamennou klenbou. Túto teóriu potvrdil stavebno-historický výskum. Sonda 3 identifikovala valenú klenbu interiéru miestnosti v SV rohu severného paláca. Ide o pivničný priestor severného paláca. V zásype sa nachádzalo minimum archeologických nálezov.

Počas výskumu bolo získaných aj niekoľko predmetovej materiálnej kultúry, ktoré dokresľujú život na hrade najmä v 17. stor. Analýza zvieracích kostí identifikovala tura domáceho, kozu, ovcu a hydinu (kura domáca, hus domáca). Mäso týchto zvierat tvorilo začiatkom novoveku časť stravovania na hrade. Lovené zvieratá sú zastúpené iba fragmentmi stavca väčšieho diviaka. Najstaršie nálezy keramiky z hradného kopca sú laténskeho pôvodu a môžu súvisieť s blízkym laténskym hradiskom na polohe Pohanská. Výskum Plaveckého hradu v roku 2017 priniesol nové poznatky o stavebnom vývoji vybraných objektov hradu a bude pokračovať.

⁵ Výskum bol realizovaný v spolupráci s Občianskym združením Plavecký hrad pod vedením M. Kousala. Na výskume spolupracovali skauti z Belgicka pod vedením P. Erga.

Druh	Vzorka č.	Kosť č.	Anatómická príslušnosť	Kuchynský zásah	Umiestnenie na kosti	Rovina zásahu	Dôvod zásahu	Počet zásahov
bt	2	11	costa	jemný zárez	ventrálne	temer priečne	odrezávanie mäsa/šliach	1
bt	2	11	costa	rozseknuté	telo	temer priečne	-	1
bt	44	2	costa	rozseknuté	telo	priečne	sekundárne porciovanie	1
bt	44	9	femur	odseknuté	prox. epifýza	temer priečne	porciovanie	1
bt	2	23	ilium	rozseknuté	telo	-	sekundárne porciovanie	2
bt	44	6	ilium	rozseknuté	-	-	-	2
bt	1	1	ischium	pravdepodobne rozseknuté	-	pozdĺžne	-	1
bt	2	12	os occipitalis	pravdepodobne odseknuté	-	-	sekundárne porciovanie	1
bt	44	11	pelvis	rozseknuté	telo	šikmo	sekundárne porciovanie	2
bt	44	11	pelvis	zásek pri rozseknutí	-	šikmo	sekundárne porciovanie	1
bt	2	6	radius	pravdepodobne rozseknuté	-	-	-	1
bt	44	7	sacrum	rozseknuté	-	-	-	1
bt	2	18	tibia	pravdepodobne rozseknuté	diafýza (1/4)	temer priečne	sekundárne porciovanie	1
bt	2	5	tibia	rozseknuté	distálna epifýza	šikmo	sekundárne porciovanie	1
bt	44	3	vertebra lumbalis	rozseknuté	proc. transvers.	temer priečne	sekundárne porciovanie	1
bt	44	5	vertebra lumbalis	rozseknuté	telo	temer pozdĺžne	porciovanie	1
bt	44	5	vertebra lumbalis	zásek	telo	temer priečne	porciovanie	1
bt	44	5	vertebra lumbalis	zásek pri rozseknutí	telo	šikmo	porciovanie	1
oc	2	7	femur	rozseknuté	diafýza (1/4)	temer priečne	sekundárne porciovanie	1
oc	2	8	tibia	zásek pri rozseknutí	diafýza (1/2)	temer priečne	sekundárne porciovanie	1
oc	10	3	vertebra caudalis	pravdepodobne rozseknuté	telo	pozdĺžne	porciovanie	1
sd	44	1	humerus	pravdepodobne zásek	diafýza (1/2)	temer priečne	porciovanie	1
ss	2	1	atlas	rozseknuté	kĺbová plocha	temer priečne	oddeľovanie hlavy	1
ss	2	1	atlas	zásek pri rozseknutí	kĺbová plocha	temer priečne	-	4
gd	4	5	coracoideum	jemný zárez	kĺbová plocha	-	-	1
lm	2	19	axis	rozseknuté	telo	temer pozdĺžne	porciovanie	1
lm	2	19	axis	zásek pri rozseknutí	kĺbová plocha	-	odrezávanie mäsa/šliach	1
lm	44	10	costa	rozseknuté	telo	temer priečne	sekundárne porciovanie	1
lm	2	20	humerus	zásek	diafýza	temer pozdĺžne	porciovanie	5
lm	44	4	indet.	rozseknuté	diafýza	-	získ špiku	2
lm	2	14	vertebra	rozseknuté	proc. transvers.	-	sekundárne porciovanie	1
lm	2	3	vertebra lumbalis	odseknuté	-	-	-	1
lm	2	3	vertebra lumbalis	zásek pri rozseknutí	-	-	-	2
lm	10	4	vertebra thoracica	odseknuté	proc. spinosus	pozdĺžne	porciovanie	1

Tab. 2. Prehľad kuchynských zásahov na kostiach. Druhy: bt – tur domáci, oc – ovca/koza, sd – sviňa domáca, ss – sviňa divá, gd – kura domáca, lm – neurčený veľký cicavec.

Taf. 2. Übersicht der Kucheneingriffe an Knochen. Arten: bt – Hausstier, oc – Schaf/Ziege, sd – Hausschwein, ss – Wildschwein, gd – Haushuhn, lm – nicht bestimmter großer Säuger.

LITERATÚRA

- Bartosiewicz/Gál 2003* – L. Bartosiewicz/E. Gál: Animal Exploitation in Hungary during the Ottoman Era. In: I. Gerelyes/ Gy. Kovács (eds.): Archeology of the Ottoman Period in Hungary. Vol. III, Budapest 2003, 365-376.
- Behrensmeyer 1978* – A. K. Behrensmeyer: Taphonomic and Ecologic Information from Bone Weathering. *Paleobiology* 4/2, 1978, 150-162.
- Čambal 2014* – R. Čambal: Keltská minca z Plaveckého Podhradia-Pohanskej. *Denárium* 4, 2014, 1-4.
- Diveleková 2003* – D. Diveleková: Nálezy kachlíc z hradu Devín. Diplomová práca. Bratislava 2003.
- Duchoňová/Lengyelová 2016* – D. Duchoňová/T. Lengyelová: Hradné kuchyne a šľachtické stravovanie v ranom novoveku. *Radosti slávností, strasti každodennosti*. Bratislava 2016.
- Hunka/Samuel/Bielich 2005* – J. Hunka/M. Samuel/M. Bielich: Nové nálezy z hradu Ostrý Kameň. In: *Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 8 : zborník zo seminára konaného dňa 7. 12. 2004.* - Trnava : Krajský pamiatkový úrad, 2005, 51-58.
- Kalesný 1989* – F. Kalesný: Habáni vo Veľkých Levároch, *Vlast. Čas.* 38/4, 170-174.
- Kalesný 2002* – F. Kalesný: Sobotišťe - metropola habánov na Slovensku. *Habáni v Sobotišťi*. Skalica 2002.

- Lengyelová 1999* – T. Lengyelová: Mäso na jedálnom lístku v 15.-17. storočí. In: L. Sokolovský (ed.): Mäsiarstvo a údenárstvo v dejinách Slovenska. Zborník z rovnomenného sympózia konaného v dňoch 3.-5. decembra 1997 v Rimavskej Soboti pri príležitosti 5. výročia založenia a. s. Tauris. Martin 1999, 119-128.
- Pajer 1982* – J. Pajer: Hromadný nález ze začátku 17. století ve Strážnici. Strážnice 1982.
- Pajer 1983* – J. Pajer: Počátky novověké keramiky ve Strážnici — Anfänge der neuzeitlichen Keramik in Strážnice. Strážnice 1983.
- Pajer 2000* – J. Pajer: K počátkům výroby novokřtěnských fajansí v Sobotišti. Slovácko 2000, 9-28.
- Paulík 1974* – J. Paulík: Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1974.
- Plaček 1993* – M. Plaček: Plavecký hrad. Pam. Múz.1993/2, 5-8.
- Plaček/Bóna 2007* – M. Plaček/M. Bóna: Encyklopédia slovenských hradov. Bratislava 2007.
- Repka/Sater/Šimunková 2017* – D. Repka/P. Sater/K. Šimunková: Archeologické nálezy z Oponického hradu. Štud. Zvesti AÚ SAV 62, 2017, 181-206.
- Silver 1969* – I. A. Silver: The ageing of domestic animals. In: D. R. Brothwell/E. S. Higgs (eds.), Science in archaeology: a survey of progress and research, 2nd edition. New York 1969, 250-268.
- Sršeň 2013* – I. Sršeň: Habáni na Slovensku. Budapešť 2013.
- Šimkovic 1997* – M. Šimkovic: Výsledky archeologického výskumu hradu Branč. Diplomová práca. Bratislava 1997.
- Šimkovic 2009* – M. Šimkovic: Plavecký hrad. Stručný sprievodca po zrúcanine hradu. Bratislava. 2009.
- Šimunková/Bejla Pažinová 2017* – K. Šimunková/N. Bejla Pažinová: Konzumácia mäsa na hradoch v novoveku: prípadová štúdia z hradu Dobrá Niva. Arch. Hist. 42, 2017, 2017, 511-521.
- Vlastivedný slovník obcí na Slovensku* – Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, 2 časť, Bratislava 1977.
- Vozák 2014* – Z. Vozák: Archeozoologická analýza nálezov z lietavského hradu z rokov 2008-2010. In: Kol. autorov: Hrad Lietava 2003-2013. Zborník z vedeckej konferencie konanej dňa 20.-21. júna 2014 na hrade Lietava. Lietava 2014, 100-103.
- Vozák/Bielich v tlači* – Z. Vozák/M. Bielich: Konzumácia mäsa na hradoch v novoveku: porovnávacia štúdia hradu Gýmeš a Lietava. v tlači.
- Vörös 2003* – I. Vörös: Sixteenth and Seventeenth century Animal Bone Finds in Hungary. In: I. Gerelyes/Gy. Kovács (eds.): Archeology of the Ottoman Period in Hungary. Vol. III, Budapest 2003, 351-364.

DIE ERSTE SAISON DER ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNG AUF DER BURG PLAVECKÝ HRAD IN DEN KLEINEN KARPATEN

MÁRIO BIELICH – ZORA BIELICHOVÁ – MICHAL ŠIMKOVIC

Im Jahr 2017 wurde die erste Saison der archäologischen Grabung auf der Burg Plavecký hrad realisiert. In diesem Jahr konzentrierten wir uns auf zwei Objekte auf der Burg: 1. Eintrittsbrücke zur oberer Burg über die Brückenpfeiler an der westlichen Vorburg (Sonde 1); 2. Eintritt in das Nordpalais vom Süden (Sonde 2); 3 Untersuchung des Raumes im Ostteil des nördlichen Palais (Sonde 3). Die Grabung wurde in Kooperation mit dem Bürgerverein Plavecký hrad unter der Führung von Mgr. M. Kousal realisiert. An der Grabung arbeiteten auch Pfadfinder aus Belgien unter der Führung von P. Erg mit. Durch die Sonde 1 wurden in der westlichen Vorburg zwei Tragpfeiler der Eintrittsbrücke untersucht, die die Eintrittskommunikation in die Burg identifizieren. Die Sonde 2 erfasste Abdrücke der hölzernen Einfassung und der hölzernen Schwelle der südlichen Eintrittsöffnung des Nordpalais, der durch eine Steinwölbung eingewölbt war. In der Sonde 3 wurde das Tonnengewölbe im Interieur des Raumes in der nordöstlichen Ecke des Palais identifiziert. Während der Grabung wurden auch einige Gegenstände der materiellen Kultur gewonnen, die das Leben auf der Burg vor allem im 16.-17. Jahrhundert darstellen. Während der Analyse der Tierknochen konnten das Hausrind, Ziege, Schaf und Geflügel (Haushuhn, Hausgans) identifiziert werden. Das Fleisch dieser Haustiere bildete die Nahrung in der Burg am Anfang der Neuzeit. Jagdtiere sind nur durch den Wirbel eines größeren Wildschweins vertreten. In der Keramik sind auch Bruchstücke latènezeitlicher Keramik vertreten, diese hängen wahrscheinlich mit dem nahen Burgwall Pohanská zusammen. Die Grabung im Jahr 2017 erbrachte eine Menge neuer Kenntnisse über die Bauentwicklung ausgewählter Objekte der Burg.

mariobielich@seznam.cz

zora.miklikova@gmail.com

simkovic.miso@gmail.com

SKRATKY ČASOPISOV A PERIODÍK ABKÜRZUNGEN VON ZEITSCHRIFTEN UND PERIODIKA

- Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
 Acta Mus. Napocensis = Acta Musei Napocensis. Cluj
 Acta Praehist. et Arch. = Acta Praehistorica et Archeologica. Berlin
 AlbaReg = Alba Regia. Annales musei Stephani Regis. Székesfehérvár
 Altschlesien = Altschlesien. Mitteilungen des Schlesischen Altertumsvereins. Breslau
 AnnNMWien = Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien. Wien
 Anodos = Anodos. Studies of the ancient World. Trnava.
 ANTAEUS = ANTAEUS. Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Budapest
 AMAF = Archaeologia Medii Aevi Finlandiae. Turku
 Arh. Vestnik = Arheološki Vestnik. Ljubljana
 Arch. Österreichs = Archäologie Österreichs. Wien
 Arch. Ért. = Archaeologiai Értesítő. Budapest
 Arch. Austriaca = Archaeologia Austriaca. Beiträge zur Paläoanthropologie, Ur- und Frühgeschichte Österreichs. Wien
 Arch. Hist. = Archaeologia Historica. Brno
 Arch. Korrb. = Archäologisches Korrespondenzblatt. Urgeschichte, Römerzeit, Frühmittelalter. Mainz am Rhein
 Arch. Rozhledy = Archeologické Rozhledy. Praha
 Arch. Střední Čechy = Archeologie ve středních Čechách. Praha
 ARS = ARS. Bratislava
 ASM = Archeologické studijní materiály. Praha
 AVANS = Archeologické výskumy a nálezky na Slovensku. Nitra
 AZČ = Archeologie západních Čech. Plzeň
 Balneol. Sprav. = Balneologický spravodajca. Piešťany
 BAR. = British Archaeological reports. Oxford
 Ber. RGK = Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Mainz
 BpR = Budapesti Regisegei. Budapest
 Carnuntum Jahrb. = Carnuntum Jahrbuch. Wien
 Commun. Arch. Hungariae = Communicationes Archaeologicae Hungariae. Budapest
 Časopis Moravského Mus. = Časopis Moravského Musea v Brně. Brno
 Denarius = Denarius. Bratislava
 Études celtiques = Études celtiques. Paris
 Eurasia Antiqua = Eurasia Antiqua: Zeitschrift fuer die Archäologie Eurasiens. Mainz
 FasArchHist = Fasciculi Archaeologiae Historicae. Warszawa
 Folia Arch. = Folia Archaeologica. Annales Musei Nationalis Hungarici. Budapest
 Fol. Num. = Folia Numismatica. Brno
 FStud = Frühmittelalterliche Studien. Berlin – New York
 Fundber. Österreich = Fundberichte aus Österreich. Wien
 Germania = Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Mainz
 Godišnjak Sarajevo = Godišnjak. Centar za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo
 Hist. Čas. = Historický časopis. Bratislava
 Hist. Zbor. MS = Historický zborník Matice Slovenskej. Martin
 Chrudimský vlastivědný sborník = Chrudimský vlastivědný sborník. Chrudim
 Jahrb. RGZM = Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. Mainz
 Koroze a ochrana materiálu = Koroze a ochrana materiálu. Bulletin AKI. Praha
 Krásy Slov. = Krásy Slovenska. Bratislava
 Mat. i Spraw. = Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. Rzeszów

Mitt. Arch. Inst. Ungar. Akad. = Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Budapest

Mitt. Österr. Num. Ges. = Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft. Wien

Monument revue = Monument revue. Časopis na propagáciu vedeckého poznávania pamiatkového fondu Slovenska. Bratislava

Monumentorum tutela = Monumentorum tutela – Ochrana pamiatok. Bratislava

Musaica Archeologica = Musaica Archeologica. Bratislava

Národná osveta = Národná osveta. Mesačník pre rozvoj miestnej kultúry a záujmovej tvorivosti. Bratislava

NKBud = Numizmatikai Közlöny. Budapest

Num. Časopis = Numizmatický časopis. Praha

Num. Listy = Numismatické listy Numismatické společnosti Československé v Praze. Praha

NumSb = Numizmatický sborník. Praha

NumZ = Numismatische Zeitschrift. Wien

Paleobiology = Paleobiology. Cambridge

Pam. Arch. = Památky Archeologické. Praha

Pam. Múz. = Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo. Bratislava

Pam. Prír. = Pamiatky a príroda. Metodicko-odborný a informačný časopis. Bratislava

PBF = Prähistorische Bronzefunde. München/Stuttgart

Præhist. = Præhistorica. Praha

Præhist. Zeitschr. = Præhistorische Zeitschrift. Berlin

Pravěk N. Ř. = Pravěk. Nová Řada. Sborník příspěvků moravských a slezských archeologů. Brno

Röm.-Germ. Forsch. = Römisch-Germanische Forschungen. Darmstadt

Sbor. MSS = Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin

Sborník Narod. Mus. Praha = Sborník Národního musea v Praze. Praha

Sborník Prací Fil. Fak. Brno = Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university. Brno

Situla = Situla. Razprave Narodnega Muzeja v Ljubljani. Ljubljana

Slov. Arch. = Slovenská archeológia. Časopis Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Nitra

Slov. Num. = Slovenská numizmatika. Nitra.

Slovácko = Slovácko. Národopisný sborník pro Moravskoslezské pomezí. Uherské Hradiště

Stud. Arch. Ústavu ČSAV = Studie Archeologického Ústavu ČSAV. Brno

Studia Arch. slov. mediavalia = Studia archeologia Slovaca medievalia. Bratislava

Studia Hercynia = Studia Hercynia. Journal of the Institute of Classical Archaeology. Praha

Studia Historica Nitriensia = Studia Historica Nitriensia. Nitra

Sudeta = Sudeta. Zeitschrift für Vor- und Frühgeschichte. Reichenberg

Svet Vedy = Svet vedy. Populárno-vedecký mesačník. Bratislava

Štud. Zvesti AÚ SAV = Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej Akadémie vied. Nitra

UPA = Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Bonn

Vjesnik Arh. Muz. Zagreb = Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb

Vlast. Čas. = Vlastivedný časopis. Revue kultúrneho dedičstva Slovenska. Bratislava

VPS = Vznik a počátky Slovanů. Praha

VZP = Vlastivedný zborník Považia. Martin

Wiener Præhist. Zeitschr. = Wiener Præhistorische Zeitschrift. Wien

Zalai Múz. = Zalai Múzeum. Zalaegerszeg

Zbor. SNM. Arch. = Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava

Zbor. SNM. Hist. = Zborník Slovenského národného múzea. História. Bratislava

ZČSSA = Zprávy Československé společnosti archeologické při Československé akademii věd. Praha